# „ÎN FIECARE LIMBĂ SUNT ALȚI OCHI.”[1] INFLUENȚELE LIMBII ȘI CULTURII ROMÂNE ÎN TEXTELE HERTEI MÜLLER

GRAZZIELLA PREDOIU
*Universitatea de Vest din Timişoara*

Cuvinte-cheie: *estetica fisurilor, limba română, interferențe stilistice*

Herta Müller este tematic şi stilistic o scriitoare germană, originară din România, care a emigrat din motive politice în anul 1987 în Republica Federală Germania, intrând în conflict atât cu tendințele etnocentriste și xenofobe ale minorității germane din România, dar și cu normele încorsetate ale statului ceaușist. În textele ei întâlnim o preocupare aproape obsesivă acordată valențelor memoriei, fie că este vorba de o rememorare autoficțională a copilăriei trăită în satul bănățean în **Ținuturile joase**, fie de șicanele unui sistem concentraționar în trilogia dedicată dictaturii ceaușiste sau de supraviețuirea într-un lagăr de concentrare în **Leagănul respirației**. Povestirile, romanele şi eseurile autoarei se subsumează tematicii dictaturii, fie ea dictatura rurală, dictatura ceauşistă sau dictatura din lagărele de muncă silnică din Ucraina, precum şi sentimentului înstrăinării, al alienării şi al neadaptării. Universul sătesc cu acel control excesiv exercitat de comunitatea germană nu reprezintă decât o prefigurare a traumelor trăite în universul citadin timișorean, cu singura diferență că acea comunitate rurală nu țintea spre anihilarea

[1] Vezi articolul În fiecare limbă sunt alți ochi din volumul Hertei Müller: Regele se înclină și ucide. Traducere și note de Alexandru Al. Șahidian, Iași, editura Polirom, 2005, p. 5-43.



**BDD-A32036 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora**
**Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:53 UTC)**

individului, ci spre încorsetarea acestuia în tipare anacronice. Experiențele copilăriei, desfășurate sub auspiciile unei educații represive, a puterii exercitate abuziv, prefigurează structuri care vor fi continuate la nivelul întregii societăți, astfel încât repetabilitatea tiparelor în cadrul topografiei terorii macină deopotrivă universul rural cât și pe cel urban. Autoarea conturează imaginea apocaliptica a unei societăți, în care individului îi este oprimată fericirea individuală, prezentând instantanee ale dezolării materiale și morale.

Autoarea recurge la tehnica imaginilor fragmentate, la estetica fisurilor și a spațiilor libere, a rupturilor din interiorul unui text, ce generează fragmentarea și fărâmițarea realității. Frica de o perpetuă observare, de șicanele unui regim totalitar constituie motorul scrierilor ei, ale acelei "Schule der Angst"/"instituții ale groazei", de care Müller amintea în interviuri. Frica a generat o utilizare reflexivă a limbii, acea „foame de cuvinte"/"Worthunger", rezultând din combinarea subtilă a limbii germane, a dialectului șvăbesc precum și a limbii române, „limbajul imaginilor nevoalate"/ „die Sprache der schonungsloseren Bilder", cum numea ea limba română, „această limbă românească senzitivă ce-și implântă cuvintele cu o simplitate imperativă de-a dreptul în inima lucrurilor."[2] În eseul „În fiecare limbă sunt alți ochi" autoarea aduce un elogiu imaginilor limbii române, scriind că „întortocherile ei afurisite erau voluptoase, obraznice și tulburător de frumoase."[3] Din amalgamul de cuvinte germane din „satul dialectal cu un adaus de precară germană literară de școală" și „limba națională a orașului românesc"[4] se naște limbajul atât de bizar, dar și iritant de frumos al autoarei. „Frica m-a dus între granițele limbajului", nota scriitoarea originară din Banat în volumul **Hunger und Seide**. „Existau doua limbi atât de diferite, limba maternă și limba țării. Și-și erau atât de străine. Și pentru că frica, care le asmuțea

[2] Cercul drăcesc al cuvintelor: https://www.teologiepentruazi.ro/2009/12/12/discursul-hertei-Müller-la-decernarea-premiului-nobel-stockholm-2009/. [15.09.2018].
[3] Müller, Herta: În fiecare limbă sunt alți ochi. În: Müller, Herta: Regele se înclină și ucide. Traducere și note de Alexandru Al. Șahidian, Iași, editura Polirom, 2005, p. 25.
[4] Idem. p. 27.



BDD-A32036 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:53 UTC)

una împotriva celeilalte, nu se mai sfârșea, n-au încetat a se privi una pe alta."[5] [Traducere din germană GP].

Reprezentativă pentru microstructura Mülleriana este segmentarea și disecția percepției în limbă ca fisură a sintaxei, tehnică relevată de autoarea însăși în volumul poetologic **Dracul stă în oglindă. Cum se născocește percepția**. „Dacă vrei în procesul scrierii să captezi curgerea și fisura textului trebuie să fărâmițezi .... Tragi de propoziții până ce acestea devin incolore, până ce în ordinea cuvintelor în propoziție și în ordinea propozițiilor în text transpar fisurile."[6] [Traducere din germană GP]

În aceste fragmente și particule apar omisiuni, din care transpar experiențe personale, ce transcend limitele autobiografice ale textului. Müller prezintă acest proces de divizare și separare pe de-o parte în tehnica anagramatică a colajului, iar pe de-altă parte acestea intră în joc în dislocarea sintaxei, în amestecarea deliberată a cuvintelor din limba română și germană.

În acest spațiu intermediar, acel loc tranzitoric se naște limbajul atât de ciudat și deopotrivă iritant de frumos al autoarei. Însăși existența ei ca naratoare are loc tot în acest spațiu intermediar între realități, lumi și limbaje, asemeni unei peregrinări printre sălile de oglinzi ale culturii și idiomurilor. Textele ei se reportează la două sisteme de referință, la cel al culturii române, dar și la acela al culturii germane. Din acest amalgam al limbii literare germane, al limbajului sătesc, denumit de Müller „jargonul utilitar al satului" sau „limba satului" și al lexemelor împrumutate din limba română și introduse în tevatura textului, ia ființă un „limbaj literar nomadic, care ocupă spațiile dintre limbi"[7], infuzând textului cuvinte și imagini din spațiul cultural românesc.

---

[5] Müller, Herta: Und noch erschrickt unser Herz [Și încă ne trasare inima]. În: Hunger und Seide [Foame și mătase], Reinbek bei Hamburg, editura Taschenbuch, 1997, p. 19-38, aici p. 36.

[6] Müller, Herta: Der Teufel sitzt im Spiegel. Wie Wahrnehmung sich erfindet, Berlin, editura Rotbuch, 1991, p. 81.

[7] Eke, Norbert Otto: „In jeder Sprache sitzen andere Augen." Herta Müllers exzentrisches Schreiben. În: Brittmacher, Hans Richard (Ed.): Unterwegs zur Poetik



BDD-A32036 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:53 UTC)

Autoarea recunoaște în eseurile ei poetologice, ce anevoioasă i-a fost însușirea limbii române, necunoscute ei până la vârsta de 14 ani, dar și imensul câștig lingvistic, „privirea diferită a limbii străine“[8], limbă din care se adapă după emigrarea ei în Occident, preluând cu îndemânare cuvinte și expresii românești, titluri românești în textele ei. „În cărțile mele nu am scris până acum nici măcar o singură propoziție pe românește. Dar bineînțeles că româna se amestecă mereu în ceea ce scriu, fiindcă a prins rădăcini în privirea mea.”[9]Astfel parcurgerea acestora solicită un cititor rafinat și avizat, bun cunoscător al ambelor limbi. Herta Müller exemplifică această pendulare între diferite limbi și spații culturale în eseul cu titlul atât de plastic „În fiecare limbă stau alți ochi”:

> În dialectul satului se spune: „*Der Wind* geht“ [Vântul *merge*]. În limba germană literară, vorbită în școală se spunea: „*Der Wind* weht“ [Vântul *adie*]. Pe când aveam șapte ani, asta-mi suna ca și cum vântul și-ar pricinui o durere. Iar în românește se spune: Vântul *bate*. Când spuneai „bate“, de îndată auzeai zgomotul mișcării, dar aici vântul le pricinuia altora dureri, nu sieși. Pe cât de diferit bate vântul în cele două limbi, pe-atât de diferit încetează să mai bată. În germană se zice: „*Der Wind* hat sich gelegt“ [vântul s-a culcat] – asta-ți sugerează ceva plat și orizontal. În română se zice: vântul a *stat* – ceea ce-ți sugerează ceva abrupt și vertical. Exemplul cu vântul nu este decât unul dintre cele referitoare la necontenitele translări ce se produc între limbi la denumirea unuia și aceluiași fapt. Aproape fiecare propoziție înseamnă o altă privire. Româna privea lumea tot pe-atât de altfel, pe cât și cuvintele sale erau altfel. Și altfel inserate în rețeaua gramaticii.[10]

Müller devine originală și inovativă în limba germană, când se inspiră în textele ei din imagistica limbii române, preluând imagini lexicale, cuvinte, proverbe, pe care le traduce ad-literam în limba

---

des Vagabundentums im 20. Jahrhundert [Spre poetica vagabondajului în secolul 20.] Köln/Weimar, editura Böhlau, 2008, p. 247-259.

[8] Müller, În fiecare limbă sunt alți ochi, p. 27.

[9] Idem., p. 28.

[10] Müller, În fiecare limbă sunt alți ochi, p. 25-26.



BDD-A32036 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:53 UTC)

germană, după cum preia și cântece populare românești, îngemănându-le cu cele din spațiul cultural german. Voi insista asupra acestei tehnici, raportându-mă mai întâi la trei titluri de carte, alese prin recursul la cultura română.

Titlul povestirii **Omul este un mare fazan pe lume** pornește de la spațiul cultural românesc. În română fazanul este cel care pierde, eșuează, neputând să zboare, este ucis lângă locul unde-și clocește ouăle. În limba germană fazanul este un lăudăros, un om sigur pe sine. Eșecul fazanului, ideea tristeții existenței umane, Müller o preia din română și o asociază protagonistului, acelui morar Windisch, dornic să emigreze în Vest. Chiar dacă acesta credea inițial în succesul acțiunilor sale, el se lovește de șicanele sistemului ceaușist, reușind cu greu să emigreze, recunoscându-și ulterior fatalitatea destinului, fapt pentru care exclamă apodictic: "Omul este un mare fazan pe lume."[11]

Și titlul romanului **Herztier**, tradus de Nora Iuga ca **Animalul inimii** poate fi decodat tot prin tehnica fisurii. Termenul combină două cuvinte, alăturând inima, ca lăcaș al sufletului, al emoțiilor și al afecțiunii, cu animalul, ce sugerează ideea de instinct primar, de agresiune. Pornind de la limba română, Müller contopește cele două substantive în noul termen **Inimal**, ce este deopotrivă inima dar și animalul, traducând "inimalul" în germană. Dacă limba română îi permitea contopirea, în germană a trebuit să alăture cele două cuvinte Herz și Tier, generând Herztier, în care omitem ambivalența mai plasticului termen de „inimal", care e în același timp și inima dar și animalul, fiind folosit de Müller ca metaforă a dorinței de a trăi vis a vis de angoasa morții. Fără explicațiile autoarei, publicul german nu percepe această pendulare între germană și română.

Volumul de eseuri **Immer derselbe Schnee und immer derselbe Onkel/ Tot aceeași nea și tot același neică** pleacă tot de la limba română. Substantivul nea înseamnă în limba română zăpadă și

[11] „Ambele limbi raportează la modul metaforic imaginea fazanului asupra oamenilor. Un fazan este în germană un lăudăros. În româna, el este un ratat. O limbă creează din imaginea păsării o metaforă, iar cealaltă se raportează la neputință în fața vânătorului: Deoarece fazanul nu poate zbura, trebuie să meargă. Dar glonțul poate zbura, îl lovește." Müller, Herta: Hunger und Seide, Reinbek bei Hamburg, editura Rowohlt, 1995, p. 37.



BDD-A32036 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:53 UTC)

dialectal este folosit ca apelativ pentru persoane în vârstă. Titlul se referă la repetabilitatea condițiilor climaterice, aceeași nea în contextul emigrării scriitoarei in 1987 în Germania Federală și tot aceeași nea în perioada deportării mamei acesteia în Uniunea Sovietică, ca și similaritatea funcționarilor statului, cei care o interoghează la sosirea în Germania și apărătorii statului ceaușist.[12]

În povestirea **Călătoare într-un picior** realitatea românească se întrepătrunde în mintea unei protagoniste ajunsă pe teritoriul german sub forma unor secvențe onirice, al angoaselor sau al locuțiunilor împrumutate din limba română. Într-un pasaj găsim următoarea formulare: „Der Herr vom Dienst irrt quer über die Felder. Das war eine Redewendung aus dem anderen Land. Sie meinte auf etwas beharren, ohne zu verstehen.“[13] Echivalentul românesc este surprins de traducătoarea Bernic: „Domnul acesta, funcționarul de serviciu, o ia razna pe câmpii. Asta era o vorbă din cealaltă țară. Însemna să insiști pe un lucru, pe care nu-l pricepi.“[14] Echivalentul românesc de la care a pornit Müller este „a bate câmpii“, în germană „Unsinn reden.“ Asemeni protagonistei Irene vagabondează și Müller prin limba română, situându-se în contradicție cu rigorile unui discurs normat, impus.

Tot de productivitatea influenței românești stau mărturie traducerile unor cuvinte sau locuțiuni din română în germană. În **Animalul inimii** scriitoarea originară din Banat utilizează prin prisma limbii române substantivul german „Kleinigkeiten“ (rum. „lucruri mărunte ad literam cu sensul figurat de „măruntaie“) în loc de echivalentul german „Eingeweide“ de cinci ori, pentru a reveni apoi la termenul consacrat de „Eingeweide“. Cuvântul, rezultat al unei forme de interferență, este răspândit în Banat și Transilvania, unde populația română l-a preluat de la etnicii germani din zonă. Locuțiunea „a trage de timp“ (echivalentul german este „die Zeit sinnlos vergeuden“)

[12] Vezi Müller, Herta: Immer derselbe Schnee und immer derselbe Onkel, München, editura Carl Hanser, 2011, p 107-108.
[13] Müller, Herta: Reisende auf einem Bein, Frankfurt, editura Fischer, 2010, p. 29.
[14] Müller, Herta: Călătoare într-un picior, București, editura Humanitas Fiction, 2010, p. 30.



BDD-A32036 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:53 UTC)

apare ad literam în germană „ich zog die Zeit“[15]; din română avem și „ich wachte auf mit Augen wie Zwiebeln“/ (rum. „cu ochii cât ceapa“)[16], formula invectivă „deine Mutter auf dem Eis“/ (rum. „moaș-ta pe ghiață“ )[17], sau „als sei ich nicht in meiner Haut“/ (rum. „nu mă simt în pielea mea“).[18] În volumul eseistic **Hunger und Seide** se utilizează în legătură cu admonestarea individului într-o societate totalitară, „Das Glück soll dich erschlagen“ (rum. „bată-te norocul”)[19], cum în volumul **In der Falle** găsim „Den gesenkten Kopf schneidet das Schwert nicht ab”/ (rum. „capul plecat, sabia nu-l taie”)[20]. **Leagănul respirației**, roman început împreună cu poetul avantgardist Oskar Pastior, finalizat de Müller după moartea acestuia, abundă și el de cuvinte românești, intrate, poate, prin filiera lui Oskar Pastior. Găsim comparația lagărului de muncă silnică cu o societate interlopă, „interlope Gesellschaft“ (p. 43) cu referirea la componența etnică a celor deportați, cuvântului fiindu-i adăugată o terminație germană. Întâlnim „lobodă“ (p. 23), cu echivalentul german „wilden Spinat“, „pastramă“ (p. 19), apoi „Hauntundknochenzeit“ (p. 96), ce se referă la expresia românească „a fi piele și os.“[21]

Comparațiile inedite, metaforele și locțiunile, percepute pe cât de plastic, pe atât de iritant de un vorbitor nativ de limba germană, provin, în unele cazuri, din limba română, acea limbă a „imaginilor nevoalate“, „die Sprache mit den „schonungslosere[n] Bildern“, cum mărturisea scriitoarea în volumul **Hunger und Seide**, adăugând în **Regele se înclină și ucide**, „Mi se întâmplă tot mai des ca limba română să dispună de cuvintele mai sensibile, mai potrivite cu

[15] Müller, Herta: Herztier [Animalul inimii], Reinbek bei Hamburg, editura Rowohlt, 1996, p. 118 și Müller, Herta: Der König verneigt sich und tötet [Regele se înclină și ucide], München, editura Carl Hanser, 2003, p. 88.
[16] Müller, Herztier, p. 34.
[17] Müller, Herta: Der Fuchs war damals schon der Jäger [Încă de pe atunci vulpea era vânătorul], Reinbek bei Hamburg: Rowohlt, 1992, p. 8.
[18] Müller, Herztier, p. 139.
[19] Müller, Hunger und Seide, p. 36.
[20] Müller, Herta: In der Falle [În capcană], Göttingen, editura Wallstein, 1996, p. 14.
[21] Exemplele sunt alese din volumul în limba germană. Müller, Herta: Atemschaukel [Leagănul respirației], München, Carl Hanser, 2009.



BDD-A32036 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:53 UTC)

percepția mea decât limba maternă.“[22] Aceste cuvinte străine, introduse intenționat în text, conferă limbii ei germane o culoratură inedită și o valență cromatică adecvată. Stau mărturie și despre insuficiența propriului limbaj, căci „mă simțeam prădată în limba mea maternă de unele nuanțe“[23], dar și de dorința de a-și înnoi limbajul, adăpându-se de la izvoare străine și generând construcții inovatoare lingvistice.

Textele autoarei abundă de cântece populare românești, de poezii din patrimoniul nostru cultural, folosite ca referințe intertextuale. Așa de exemplu întâlnim în romanul trilogiei ceaușiste, **Azi mai bine nu m-aș fi întâlnit cu mine un cântec** de beție românesc, și anume „lume lume soro lume“, tradus de Müller în germană, „Welt Welt Schwester Welt/wann hab ich dich satt/und die Hand mein Glas vergisst/wenn das Sargbrett klopft um mich/vielleicht dann hab ich dich satt/wer geboren ist verzweifelt/wer gestorben ist verfault“[24], după cum în **Vulpea pe atunci era vânător** găsim versuri din poezia lui Mihai Eminescu, „Sara pe deal“. În **Animalul inimii** ni se prezintă un vechi cântec ardelenesc „Târâișu șarpelui“, cunoscut ca „Cine iubește și lasă“, cântat inegalabil de regretata Maria Tănase. Despre acest element intertextual Müller nota în volumul de eseuri **Mereu aceeași nea și mereu același neică**: „În acest capitol al cărții - pentru mine cel mai dureros la scriere, fiind și cel mai personal [autoarea se referă la romanul **Animalul inimii**, în care oglindește un episod al trădării la comandă din partea unei bune prietene, Tereza] – am introdus abrupt, fără nici o trecere un cântec al Marie Tănase. Propozițiile glisau de la sine în acest cântec pe care-l auzisem atâția ani la rând și care-mi răsuna în cap. E un cântec popular, și în versiunea lui cea mai veche se numește Târâișu șarpelui, iar în cea mai

[22] Müller, În fiecare limbă sunt alți ochi, p. 18.

[23] Vezi afirmațiile Hertei Müller din volumul Hunger und Seide, netradus până în acest moment în limba română „Dann fühlte ich mich in meiner Muttersprache um alle Nuancen betrogen“, p. 76.

[24] Müller, Herta: Immer derselbe Schnee und immer derselbe Onkel, München, editura Carl Hanser, 2011, p. 106.



BDD-A32036 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:53 UTC)

nouă, *Cine iubește și lasă*.“[25] Acest cântec popular reliefează ideea că prietenia, iubirea, care echivalează în textele scriitoarei din Banat cu trădarea, înșelarea încrederii, evidențiind „amestecul dintre maxima apropiere personală și rolul de turnător“[26], arătând că apropierea umană nu oferă acea siguranță, după care tânjeau disperate figurile autoarei. În **Animalul inimii** întâlnim de asemenea un cântec al formației Phoenix, care milita în anii 80 împotriva privării de libertate din societatea românească, și anume, „Canarule galben/ galben ca un gălbenuș/cu pene moi/cu ochi pierduți“[27]. Cenzura mereu vigilentă, „mirosea în orice poezie aluzii la dictator, la sărăcia din țară sau la dorința de a o șterge de aici.“[28] Moștenirea lirică constituia însă și o formă de rezistență, încrederea în valențele tămăduitoare ale cuvintelor. Nu întâmplător protagonista din **Animalul inimii** este audiată din cauza unei poezii, din care Securitatea percepea aluzii la statul polițienesc, după cum grupul de intelectuali din romanul **Pe atunci vulpea era vânător** intră în vizorul aceleași Securități din cauza unor cântece subversive.

Herta Müller intrată la rândul ei în conflict cu etnocentrismul lumii rurale, mărturisește că este fascinată de folclorul românesc, ivit spontan, perceput ca „vătămător de frumos“/ „verletzend schön“[29], cu cântece melancolice, adaptate la toate emoțiile posibile. Folclorului din satul german bănățean Müller îi reproșează lipsa de fantezie, răceală emoțională, ceea ce o îndeamnă, de fiecare dată, să se raporteze la folclorul românesc:

> Tot compar cu folclorul românesc, care are cântece incredibil de frumoase, care sunt atât de poetice și de credibile. Întâlnim cântece despre alcoolici, mireasa părăsită sau bărbatul părăsit, despre

[25] Herta Müller: Mereu aceeași nea și mereu același neică. Traducere din germană și note de Alexandru Al. Șahidian, București, editura Humanitas fiction, 2011, p. 246.
[26] Idem, p. 245.
[27] Herta Müller: Animalul inimii. Traducere de Nora Iuga, București, editura Univers, 1994, p. 48.
[28] Müller, Mereu aceeași nea, p. 39.
[29] Vezi Deverley Driver Eddy: „Die Schule der Angst“- Gespräch mit Herta Müller [Școala fricii. Un interviu cu Herta Müller]. În: German Quaterly, 72(1999), Nr. 4, p. 329-340, aici p. 336.



BDD-A32036 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:53 UTC)

> sărăcie, hoție, chiar despre tot, ce se poate întâmpla unui om. Germanii din Banat nu au nimic. Ei nu au găsit în viața lor nimic, ce poate fi cântat sau deplâns. Ei au evitat întotdeauna fantezia și s-au ofilit emoțional.[30]

Folclorului românesc Müller îi atesta genialitate, spontaneitate și căldură umană:

> Uitați-vă la folclorul autentic românesc, care e poetic, conotat social și adecvat situației. Eu cunosc cântece evreiești sau țigănești, care descriu viața în curgerea ei, bețivul și hoțul de cai, bărbatul sau soția părăsită, moartea, foamea. Pentru aceste stări există cântece fantastice în română. Fără talent n-ar fi de conceput aceste texte. [31]

Aceleiași aprecieri a folclorului românesc îi datorăm și fascinația Hertei Müller pentru cântăreața de muzică populară Maria Tănase, de care autoarea din Banat vorbește admirativ în eseul „Lume, lume, soro lume“ din volumul **Tot aceeași nea și tot același neică**. În același mod în care cenzura statului comunist și apărătorii acestuia priveau sceptic literatură și cuvântul scris, temându-se de aluziile camuflate la adresa regimului, ei au reacționat cu repulsie la adresa cântăreței provenite din popor, ce cunoscuse faima în perioada interbelică, și care poseda cu măiestrie „gramatica afectivă.“[32]

> Toată cenzura era absurdă, dar s-o interzici pe Maria Tănase declarându-te totodată dictatura proletariatului, asta era de-a dreptul cinic. Căci nimeni și nimic nu întruchipa mai credibil ca Maria Tănase, în cele patru sute de cântece ale sale, simțămintele esențiale ale românilor … Maria Tănase era vedeta oamenilor mărunți.[33]

---

[30] Idem, Deverly, p. 336.

[31] Bunge, Sascha/Faschina, Titus: „Wie in einem Schlund:“ Straßenkinder, Dracula, Folklore: Wo liegt Rumänien? Die Leipziger Buchmesse Ende dieses Monats will ein Rumänienbild jenseits des Klischees vermitteln. Ein Gespräch mit Herta Müller über Revolution, Kunst und Intellektuelle [Ca într-un puț. Copiii străzii, Dracula, folclorul: Unde se află România? Târgul de carte de la Leipzig de la sfârșitul lunii vrea să ofere o imagine a României dincolo de clișee. Un dialog cu scriitoarea despre revoluție, artă și intelectuali]. În: Tageszeitung, 14. 3. 1998, p 13-14.

[32] Müller, Tot aceeași nea și tot același neică, p. 252.

[33] Idem, p. 256.



BDD-A32036 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:53 UTC)

Faptul că în Europa de Est lirica era o formă îndrăgită de literatura, este pus de Müller pe seama angoasei, poezia oferind acel tărâm imaginar, în care te puteai retrage din fața istoriei. Dar și recluziunea în cuvânt era doar o soluție temporară, sortită eșecului:

> Atașamentul față de lirică în Europa de Est nu este un mit frumos. El este născut din frică. E un fapt utilizabil în sensul cel mai strict al cuvântului. Asta nu este disprețuitor, frica este un criteriu credibil. Flirtul cu cuvântul nu are nicio șansă, frica simte exact, ce respirație poartă fiecare cuvânt. [...] Frica exista în ambele limbi. În limba maternă era formată dintr-o singură silabă, în limba națională era două: frica.[34]

În același eseu din volumul **Hunger und Seide** Müller aduce în discuție și golurile lingvistice din vocabularul limbii române, fascinația pentru cuvinte pornografic-obscene, care lipsesc din germană. Prin aceasta se îngemănează în folosirea cuvântului pudoarea forțată a dictaturii cu libertinajul:

> Am invidiat această limbă pentru naturalețea ei. Chiar și astăzi, când înjur, vorbesc românește, pentru că germana nu are înjurături așa de plastice. Cuvintele există în germană, dar ele nu-s bune de nimic. Ele cântăresc greu și sunt obscene. [Traducere din germană GP][35]

Spre deosebire de acuratețea limbii române, care surprinde în imagini plastice, în formule invective și bancuri revolta poporului împotriva sistemului, Müller diferențiază limbajul de lemn al sistemului, metaforele găunoase, sintagmele ideologice ale acestei „limbi a supușilor“, cum denumește ea limba aservită statului totalitar:

> Când auzeai limbajul supușilor, se căsca raportată la mizeria din țară o prăpastie. Limbajul supușilor era doar minciună și batjocură. El cerea să fie redat, remestecat de către toți. [...] El cerea doar auto-dispreț și oarbă reproducere, până ce ți se paraliza, diminua și pierdea gândirea.[36]

[34] Müller, Herta: Hunger und Seide, Reinbek bei Hamburg, editura Rowohlt, 1995, p. 36.
[35] Idem, p. 75.
[36] Ibidem, p. 77.



BDD-A32036 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:53 UTC)

Limbajul amputat al sistemului ideologic, ce se baza pe deformarea cuvintelor și pe născocirea de termeni noi pentru conținuturi inexistente[37], era agreat de cei de la putere, deoarece le susținea mecanismul de control. Acest limbaj găunos stătea sub semnul furiei de a reglementa și a administra ale statului totalitar, care-și manipula și aservea în modul cel mai oportun posibil oamenii și limba. Același rol l-a avut și cenzura, activă în România până în 1989, care acționa și ca precenzură, așa numita foarfecă mentală. Volumul de debut **Ținuturile joase** a căzut și el victimă cenzurii, care a mirosit în cuvântul neutru „geamantan“ un pericol, și l-a cenzurat, considerându-l „supărător pentru că emigrarea minorității germane era considerată un subiect tabu.“[38]

Acolo unde domină lipsurile de orice fel, privarea de libertate, interdicția de a gândi, ia naștere „umorul din lipsă de perspectivă și-și extrage sclipirile de spirit din deznădejde“[39] și sunt inventate noi creații lingvistice cu vădite conotații politico-subversive. Când în magazinele alimentare bătea vântul și nu se mai găsea carne, ci doar picioare afumate de porc, poporul i-a poreclit „tenișii“. Ura împotriva cotropitorilor ruși se regăsea în jocuri de cuvinte șirete, după cum unui bec care ardea fără abajur i se spunea „candelabru rusesc“ sau gândacilor de bucătărie, ce mișunau prin mai toate locuințele, li se spunea „ruși“ sau semințelor de floarea-soarelui „ciungă rusească“[40]. „Umorul[ui] acesta prompt“[41], care uneori lua formele unei autoironii, i se datorează și multitudinea de bancuri din perioada ceaușistă. El „sclipește verbal“[42] și îndeamnă la rezistență. Prin acest umor găsim o afinitate între Herta Müller și Mircea Cărtărescu, care în **Orbitor**

[37] Vezi comentariile autoarei despre „Moș Crăciun“, care nu exista de fapt într-un stat ateist, fapt pentru care a fost născocit, ca să umple golul existent în limbă. „El îl trimisese pe Moș Gerilă în luna ianuarie și-l botezase în manieră real socialist în Moș Gerilă. De-abia după 2 ianuarie era voie să vinzi brazi în țară. Idem, p. 134.
[38] Müller, În fiecare limbă sunt alți ochi, p. 33.
[39] Idem, p. 33.
[40] Idem. p. 33.
[41] Idem. p. 35.
[42] Idem. p. 35.



BDD-A32036 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:53 UTC)

menționează subterfugiile în bancuri și zicale, ce pot fi interpretate ca o formă de dizidență.[43]

Müller utilizează bilingsvismul, aceste plimbări nomadice între română și germană doar după emigrarea ei în Republica Federală Germania, spre a-și colora lingvistic textele. Întâlnim de asemenea multe observații referitoare la suplețea și naturalețea limbii române în eseurile din volumele **Hunger und Seide** și **Regele se înclină și ucide**. Autoarea exploatează în spațiul cultural german „întortocherile […] afurisite, voluptoase, obraznice și tulburător de frumoase“[44] ale limbii române, îmbogățindu-și și asanându-și limbajul, căci, „în fiecare limbă stau alți ochi.“ Prin limbajul cu încărcătură imagistică, prin concentrarea asupra detaliilor din viața cotidiană, autoarea demască dictatura și efectul ei dezumanizant asupra individului. Fisurând limbajul, deschizându-l spre valențele limbii române, Müller își reînnoiește idiomul. Româna îi oferă cuvinte inedite, titluri originale, proverbe și zicători, locuțiuni, cântece populare, pe care scriitoarea le inserează în textele ei.

**Bibliografie**

**Textele de bază:**

Müller, Herta: **Reisende auf einem Bein**, Berlin, editura Rotbuch, 1989.

Müller, Herta: **Der Teufel sitzt im Spiegel. Wie Wahrnehmung sich erfindet [Dracul stă în oglindă. Cum se născocește percepția]**, Berlin, editura Rotbuch, 1991.

Müller, Herta: **Der Fuchs war damals schon der Jäger**, Reinbek bei Hamburg: editura Rowohlt, 1992.

[43] În volumul de eseuri *Mereu aceeași nea și mereu același neică* autoarea subliniază că această prolifică abundență a bancurilor oferea într-un stat totalitar un spațiu de refugiu în mijlocul acestui vid de sens: „Se spuneau bancuri despre securiști, despre șicanele care ți le făceau – bancuri brutale, vulgare. Era un râs cu orice preț, crescut dimpreună cu frica.” p. 47, Müller, Cristina și fantoșa ei. În Herta Müller: Mereu aceeași nea și mereu același neică. Traducere din germană și note de Alexandru Al. Șahidian, București, editura Humanitas fiction, 2011.

[44] Müller, În fiecare limbă stau alți ochi, p. 25.



BDD-A32036 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:53 UTC)

Müller, Herta: **Încă de pe atunci vulpea era vânătorul**. Traducere de Nora Iuga, Bucureşti, editura Univers, 1995.

Herta Müller: **Animalul inimii**. Traducere de Nora Iuga, Bucureşti, editura Univers, 1994.

Müller, Herta: **Hunger und Seide [Foame şi mătase]**, Reinbek bei Hamburg, editura Rowohlt, 1995.

Müller, Herta: **Herztier**, Reinbek bei Hamburg, editura Rowohlt, 1996.

Müller, Herta: **In der Falle** [În capcană], Göttingen: editura Wallstein, 1996.

Müller, Herta: **Der König verneigt sich und tötet**, München, editura Carl Hanser, 2003.

Müller, Herta: **Regele se înclină şi ucide**. Traducere şi note de Alexandru Al. Şahidian, Iaşi, editura Polirom, 2005.

Müller, Herta: **Călătoare într-un picior**, Bucureşti, editura Humanitas Fiction, 2010.

Müller, Herta: **Leagănul respiraţiei**. Traducere din germană de Alexandru Al. Şahidian, Bucureşti, editura Humanitas fiction, 2010.

Müller, Herta: **Immer derselbe Schnee und immer derselbe Onkel**, München, Carl Hanser, 2011.

Müller, Herta: **Omul este un mare fazan pe pământ**, Traducere din germană de Corina Bernic, Bucureşti, editura Humanitas fiction, 2011.

Müller, Herta: **Mereu aceeaşi nea şi mereu acelaşi neică**. Traducere din germană şi note de Alexandru Al. Şahidian, Bucureşti, editura Humanitas fiction, 2011.

Müller, Herta: **Astăzi mai bine nu m-aş fi întâlnit cu mine însumi**, Traducere din germană de Corina Bernic, Bucureşti, editura Humantis fiction, 2014.

**Critică:**

Bunge, Sascha/ Faschina, Titus: *„Wie in einem Schlund:“ Straßenkinder, Dracula, Folklore: Wo liegt Rumänien? Die Leipziger Buchmesse Ende dieses Monats will ein Rumänienbild jenseits des Klischees vermitteln. Ein Gespräch mit Herta Müller über Revolution, Kunst und Intellektuelle*. [Ca într-un puţ. Copiii străzii, Dracula, folclorul: Unde se află România? Târgul de carte de la Leipzig de la sfârşitul lunii vrea să ofere o imagine a României dincolo de clişee. Un dialog cu scriitoarea despre revoluţie, artă şi intelectuali] În: **Tageszeitung**, 14. 3. 1998, p. 13-14.

Deverley Driver Eddy: *„Die Schule der Angst“- Gespräch mit Herta Müller*. [Şcoala fricii. Un interviu cu Herta Müller] În: **German Quaterly**, 72(1999), Nr. 4, p. 329-340.

Eke, Norbert Otto: *„In jeder Sprache sitzen andere Augen.“ Herta Müllers exzentrisches Schreiben.* In: Brittmacher, Hans Richard (Hrsg.) (2008): **Unterwegs zur Poetik des Vagabundentums im 20. Jahrhundert** Jahrhundert [Spre poetica vagabondajului în secolul 20.], Köln/Weimar, editura Böhlau, 2008, p. 247-259.

Lentz, Michael: **Lebensangst und Worthunger. Herta Müller im Gespräch mit Michael Lentz. Leipziger Poetikvorlesungen** [Frica de viaţă şi foamea de



**BDD-A32036 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora**
**Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:53 UTC)**

cuvânt. Herta Müller discuta cu Michael Lentz. Studii de poetologie la Frankfurt], Berlin, editura Suhrkamp, 2010.

Predoiu, Grazziella: *Herta Müller – Mircea Cărtărescu: ein Annäherungsversuch*. În: **Germanistische Beiträge**, Bd. 28/2011, Sibiu, editura Universității, 2011, p. 68-84.

**Resurse internet**:

Cercul drăcesc al cuvintelor: https://www.teologiepentruazi.ro/2009/12/12/discursul-hertei-Müller-la-decernarea-premiului-nobel-stockholm-2009/. [15.09.2018].

## "THERE ARE OTHER EYES IN EVERY LANGUAGE." INFLUENCES OF ROMANIAN LANGUAGE AND CULTURE IN THE TEXTS OF HERTA MÜLLER

*Abstract*

Key-words: *aesthetics of rupture, Romanian language, stylistic interference*

Starting from the role of fear in the texts of Herta Müller, the article analyzes that "hunger of words" from the author's texts, resulting from the subtle combination of the German language, the Swabian dialect and the Romanian language, the "language of the ruthless images". Proverbs, habits, Romanian words, Romanian folk songs are inserted along with the German culture's own imagery.



**BDD-A32036 © 2018 Editura Mirton; Editura Amphora**
**Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:59:53 UTC)**